

Brussel Stedenbouw en Erfgoed
Directie Cultureel Erfgoed
De Heer Thierry WAUTERS
Directeur
Kunstberg 10-13
B - 1000 BRUSSEL

Brussel, 06/10/2025

O/Ref. : SJN20033_748_PREA
Beh. : A. Heylen
U/Ref. : 2273-0026/04/2025-354
Corr DCE: P.-Y. Lamy / A. C. Noël

**SINT-JOOST-TEN-NOODE. Braemstraat 97-99 Voormalig
schildersatelier Herman Courtens (arch. Antoine Courtens, 1922)
(= beschermd en ingeschreven op de bewaarlijst als monument)
VOORAFGAAND ADVIES : Ontwerp optopping fase 2**

Principeadvies van de KCML

Meneer de Directeur,

In antwoord op uw brief van 19/09/2024, sturen wij u het advies dat onze Commissie over bovengenoemd onderwerp uitgebracht heeft tijdens haar vergadering van 24/09/2025.

ERFGOEDCONTEXT EN AANVRAAG

Erfgoedlocatie (© Brugis) bestaande toestand, plannen van de oorspronkelijke en de bestaande toestand (documenten uit de aanvraag)

De aanvraag heeft betrekking op het voormalige kunstenaarsatelier van de schilder Herman Courtens (1884-1956) gelegen aan de Braemtstraat 97-99 te Sint-Jans-Molenbeek. *De straatgevel, de bedaking - uitgezonderd die van het lagere gedeelte achteraan - en het noordelijke atelierraam boven de vestibule zijn als monument ingeschreven op de bewaarlijst bij besluit van 03/07/1997. De straatgevel werd als monument beschermd bij besluit van 30/06/2005.*

Het atelier dateert van 1922 en werd gebouwd naar ontwerp van architect Antoine Courtens, broer van de kunstenaar, op een perceel dat achteraan aansloot bij het woonhuis van de schilder in de de Liedekerkestraat 108.

De gevel aan de Braemtstraat is eenvoudig maar monumentaal opgevat en weerspiegelt de interne organisatie van de functies: links het hogere volume met het schildersatelier, herkenbaar aan het schuine atelierraam; rechts het lagere bouwdeel waarin onder meer het graveeratelier en een tentoonstellingsruimte waren ondergebracht. Boven de hoge toegangspoort – ontworpen om grote doeken te kunnen binnenbrengen – bevindt zich een bas-reliëf *Moeder en kind*, vermoedelijk van de hand van Alfred Courtens, eveneens een broer van de kunstenaar.

De opdrachtgever wenst het atelier te gebruiken als woning en het bouwvolume uit te breiden met een optopping van één bouwlaag boven de het bestaande atelier.

De KCML bracht op 01/02/2023 een gunstig advies uit over de mogelijkheid van een ophoging, op voorwaarde dat de bestemming en het ontwerp beantwoorden aan de geldende stedenbouwkundige voorschriften. Zij vroeg het volume te beperken tot één bouwlaag en terugwijkend in te planten, en de toevoeging harmonieus te integreren in de bestaande constructie zonder de stabiliteit van het atelier in gevaar te brengen.

Volgens het huidige project is de voorziene optopping opgevat als een volume met een half rond grondplan, aansluitend tegen de mandelige muur en teruggeplaatst ten opzichte van de contouren van het atelier. De gevels worden bekleed met een spiegelend materiaal, ritmisch geled en voorzien van raamopeningen met spiegelende luiken.

Bestaande toestand en fotomontage van het ontwerp (foto's uit de aanvraag)

ADVIES KCML

De KCML waardeert het onderzoek dat werd uitgevoerd naar de volumetrie en de integratie van de geplande ophoging. Ze betwist het principe ervan niet, maar stelt vast dat de voorgestelde toevoeging bovenop het als monument beschermde kunstenaarsatelier wordt geplaatst, zonder ermee in dialoog te treden en zonder een wederzijdse meerwaarde te genereren.

De Commissie vraagt daarom het ontwerp te verbeteren om een coherente symbiose met het bestaande atelier te bereiken. Dit sluit een innovatieve architectuurtaal niet uit, maar veronderstelt een zorgvuldiger analyse van de architecturale kenmerken en krachtlijnen van de bestaande constructie. Het project dient te vertrekken vanuit een globale benadering eerder dan zich enkel op de toevoeging te focussen. Daarbij verdienen volgende aspecten bijzondere aandacht: de dialoog met de onderliggende gevel en met het oorspronkelijke atelierraam, de relatie met de publieke ruimte en de leesbaarheid van de nieuwe (woon)functie. Het is aanbevolen om parallel de herwaardering van het ateliergebouw te onderzoeken, en het ontwerp te benaderen volgens de principes van het 'weiterbauen'. In dat verband verwijst de Commissie naar deel 2 van haar memorandum 2024-2029¹, "Verder bouwen op en met

¹ kcmllibrary.be/sites/default/files/2024-01/Memorandum_2024_NL_0.pdf

erfgoed” waarin het belang van een juiste balans tussen erfgoedbehoud en eigentijdse architectuur wordt onderlijnd.

De KCML stelt vast dit luik van het ontwerp erfgoedkundig onvoldoende is uitgewerkt. Veelzeggend is trouwens dat de visualisaties nauwelijks de toekomstige verschijningsvorm van het geheel tonen, maar de bestaande bouwlagen in hun vervallen toestand weergeven.

In zijn huidige vorm resulteert het ontwerp in een gesloten, en uitgesproken sculpturaal volume, dat nauwelijks aansluiting vindt bij de bestaande constructie – noch in volumetrie en gevelcompositie, noch in materiaal- of kleurenkeuze. Het voorstel om de gevel te bekleden met een spiegelen en gesegmenteerd materiaal biedt binnen de gegeven context geen overtuigende oplossing. Het beoogde effect van dematerialisatie en lichtheid, zoals in de fotomontages gesuggereerd, lijkt in de praktijk weinig realistisch.

Hoogachtend,

A. AUTENNE
Secretaris

S. VAN ACKER
Voorzitter

c.c. à : acnoel@urban.brussels ; pylamy@urban.brussels ; jvandersmissen@urban.brussels ; restauration@urban.brussels ; crms@urban.brussels ;